

Philippus Jacobus Hoedemaeker

19 oktober 1937 – 26 mei 2007

Levensbericht door E.J. Ruitenber

Op 26 mei 2007 overleed ons mede KNAW-lid Flip Hoedemaeker. Prof. dr. Philippus J. Hoedemaeker was sinds 1991 lid van de Sectie Geneeskunde en sinds 2002 rustend lid.

Flip Hoedemaeker werd geboren op 19 oktober 1937 te Leeuwarden. Na het behalen van het HBS-A diploma in 1953 en vervolgens het HBS-B diploma in 1955 begon hij met de studie geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1962 behaalde hij het artsexamen. De pathologie was zijn grote passie. Reeds als student was hij student-assistent bij het Pathologisch Anatomisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit Groningen. Geen wonder dat hij koos voor een specialisatie in de pathologische anatomie. Van 1963 tot 1967 werd hij door de opleiders prof. dr. A. Arends en prof. dr. H.N. Hadders tot patholoog anatoom geschoold. In 1967 werd hij ingeschreven in het specialistenregister.

Tijdens zijn opleiding promoveerde Flip in 1965 aan de Rijksuniversiteit Groningen op het proefschrift *Investigations on the site of production of Castle's gastric intrinsic factor*. Zijn promotor was prof. dr. A. Arends. Het proefschrift van Flip ging over de localisatie van de intrinsic factor (receptor voor vitamine B 12) in de pariëtale cel van het maagslijmvlies. Daarvoor gebruikte Flip immuunhistochemie op licht- en electronenmicroscopisch niveau, een techniek die toen net in ontwikkeling was en die aan het begin stond van de immunologische detectietechnieken die later zo'n enorme vlucht zouden nemen, vooral door de ontwikkeling van de monoclonale antistoffen.

In 1967 volgde zijn aanstelling als wetenschappelijk medewerker bij het Pathologisch Anatomisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit Groningen. Reeds in 1968 werd hij bevorderd tot wetenschappelijk hoofdmedewerker. Vervolgens volgde een inspirerende periode in de Verenigde Staten. Van 1968 tot 1969 was hij research fellow bij de Department of Anatomy, Harvard Medical School, Boston (hoofd prof. dr. D.W. Fawcett). Het was een zeer vruchtbaar bezoek. Dit was de tijd van de opkomst van de immunofluorescentie microscopie en terug in Groningen introduceerde hij deze techniek en stortte hij zich wetenschappelijk op de pathogenese van nierziekten. En met succes. Als één van de eersten ter wereld onderkende hij het beeld van de IgA nefropathie, de meest voorkomende vorm van glomerulonefritis in de Westerse wereld. Flip was met dit type onderzoek ook een pionier op het gebied van de immunofluorescentie techniek. Technisch en conceptueel werkte Flip aan de grenzen van de wetenschap.

In 1970 volgde zijn benoeming tot gewoon lector in de Algemene Pathologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en in 1974 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar in de Bijzondere Ziektekunde en Gerechtelijke Geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Ondertussen ging het onderzoek door. Hij enthousiasmeerde zijn promovendi voor wetenschappelijk nieronderzoek en bezocht jaarlijks met hen het nefrologiecongres aan het Hôpital Necker in Parijs.

De publicatie van B.J. van Damme, G.J. Fleuren, W.W. Bakker, R.J. Venier, Ph.J. Hoedemaeker, getiteld *Experimental glomerulonephritis in the rat induced by antibodies directed against tubular antigens. V. Fixed glomerular antigens in the pathogenesis of heterologous immune complex glomerulonephritis*. Lab. Invest. 38: 502-510 (1978) betekende zijn belangrijkste doorbraak.

De zo vruchtbare en in alle opzichten plezierige Groningse periode kwam tot een eind in 1983. In dat jaar werd Flip Hoedemaeker gevraagd naar Leiden te komen. Hij werd benoemd tot gewoon hoogleraar in de Ziektekundige Ontleedkunde, Algemene Ziektekunde en Gerechtelijke Ontleedkunde aan de Rijksuniversiteit Leiden. Naast het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en het geven van onderwijs zou hij in Leiden een belangrijke bestuurlijke rol gaan spelen. Van 1992 tot 1993 was hij Vice-Decaan van de Medische Faculteit en van 1993 tot 1996 Decaan van de Medische Faculteit van de Rijksuniversiteit Leiden. In deze functie heeft hij bestuurlijk mede vorm gegeven aan de totstandkoming van het Leids Universitair Medisch Centrum. In Leiden was er sprake van verdere intensivering op het gebied van onderzoek, onderwijs en opleiding in de pathologie. Allereerst de afdeling pathologie in Leiden. Onder zijn leiding groeide de afdeling pathologie uit tot een vooraanstaand kennis- en expertisecentrum op het brede terrein van de pathologie. Maar ook het onderwijs aan de studenten en de opleiding van de volgende generatie pathologen stonden bij hem centraal. Van vele hoogleraren pathologie in Nederland is hij de opleider en leermeester geweest. Zonder meer kan worden vastgesteld dat zijn visie op de pathologie in de volle omvang essentieel is geweest voor de verdere ontwikkeling van het vak in Nederland.

In Leiden continueerde Flip met zijn groep het onderzoek dat hij in Groningen was begonnen. Het nieronderzoek bleef centraal staan en was gericht op de ontstaanswijze van immuuncomplex glomerulonefritis, de veranderingen in de glomerulus die de permeabiliteit verhogen (ladings veranderingen en druk veranderingen) en de invloed van deze veranderingen op de functie van de nier en het ontstaan van glomerulosclerose.

Hij werd veelvuldig gevraagd te spreken op grote congressen.

Wetenschappers van naam op het gebied van nierziekten bezochten in die tijd Leiden, onder wie William Couser en Ramzi Cotran.

Een voor de pathologie in Nederland zeer belangrijke activiteit was de oprichting in 1971 van de Stichting Pathologisch Anatomisch Landelijk Geautomatiseerd Archief (PALGA). Flip was één van de oprichters. Mede dankzij dit systeem kon in de jaren daarna het landelijk onderzoek baarmoederhalskankerscreening met succes van start gaan. Voor een landelijk programma op het gebied van bevolkingsonderzoek is de koppeling van gegevens van groot belang. Met het PALGA kon de cytologische diagnose van de uitsrijk direct gekoppeld worden aan de histologische diagnose van het biopst. Hierdoor werd het voor de PA afdelingen in Nederland mogelijk snel en efficiënt te zorgen voor een diagnose en zo de basis te leggen voor een behandelingsadvies.

De inzet van Flip Hoedemaeker voor het functioneren van PALGA is van groot belang geweest. Voor het mede opzetten van het PALGA systeem ontving Flip in 1984 een bijzondere erkenning. Hij werd onderscheiden met de Dr. D. Hoogendoorn prijs voor de medische informatica in Nederland.

Zijn bestuurlijke kwaliteiten werden alom herkend. Flip was o.a. bestuurslid van de Vereniging voor Immunologie (1975-1978), voorzitter van de (toen nog) Nederlandse Patholoog Anatomen Vereniging (1984-1989) en voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Nefrologie (1978-1980). Hij maakte deel uit van talrijke commissies, zoals het Concilium Pathologicum (secretaris/penningmeester van 1978-1993), de Specialisten Registratie Commissie (lid 1978-1983; 1989-1993), de Wetenschappelijke Raad van de Nierstichting (1975-1978; 1984-1989) en de Gezondheidsraad (lid Commissie Advies en Begeleiding, later Beraadsgroep Geneeskunde van 1987-1994 en in 1997 voorzitter commissie Asbest-Protocollen).

Alvorens Professor Hoedemaeker in 1991 tot lid van de Afdeling Natuurkunde van de KNAW werd benoemd, had hij al zijn sporen voor de KNAW verdiend. Zo was hij vanaf 1984 lid van de Commissie Geneeskunde en van 1985-1986 lid van de Disciplineplan Commissie. Namens de KNAW was hij van 1995-1997 vice-president en van 1997-2000 Président de la Fédération des Académies Nationales de Médecine et des Institutions Similaires de l'Union Européenne. En in 1998 was hij lid van de KNAW-commissie 'On being a scientist' en lid van de redactiecommissie voor de publicaties van de Afdeling Natuurkunde.

Zijn kennis van en inzicht in het brede terrein van het onderwijs in de geneeskunde werden eveneens op hun waarde geschat. Zo was hij van 1985-1992 voorzitter van de Centrale Commissie voor het Studentenonderwijs Medische

Faculteit Leiden, voorzitter van de commissie voor brede evaluatie van het onderwijs geneeskunde (1997) en lid van de visitatie commissie Faculteiten Geneeskunde in Oostenrijk (1997).

Ook op het gebied van de kankerbestrijding heeft hij bestuurlijk zijn sporen verdiend. Van 1980-1985 was hij vice-voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor de Kankerbestrijding, van 1982-1983 lid van de Ministeriële Werkgroep Kankerregistratie, van 1983-1985 lid van de Stuurgroep Kankerregistratie in Nederland en van 1988-1993 voorzitter van het Leids Universitair Kankercentrum.

Vele onderscheidingen vielen Professor Hoedemaeker ten deel. Zo ontving hij in 1984 de Lustrum Research Prijs van de Nierstichting Nederland. In 1989 werd hij benoemd tot erelid van de Nederlandse Patholoog Anatomen Vereniging, in 2001 volgde het erelidmaatschap van de Nederlandse Vereniging voor Nefrologie. Al deze grote verdiensten leidden in 2001 tot de benoeming van professor Hoedemaeker tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Tijdens de periode van de totstandkoming van het Leids Universitair Medisch Centrum openbaarde zich helaas bij hem de ziekte van Parkinson. Na zijn emeritaat (in 2002) heeft hij nog een aantal jaren samen met zijn vrouw Riekje Hoedemaeker-Pattje kunnen genieten van de vrije tijd, de kinderen Flip, Robert, Ines en Martine, hun echtgenoten en de kleinkinderen. Het laatste jaar ging zijn conditie snel achteruit. Het was een moeilijke periode voor hem en zijn omgeving.

Op 26 mei 2007 overleed Flip Hoedemaeker. Vrijdag 1 juni is hij na een ingetogen herdenkingsdienst in het Groene Kerkje in Oegstgeest in besloten kring begraven.

In professor Hoedemaeker verliezen de pathologie en de gezondheidszorg in Nederland en de KNAW een gedreven en toegewijde wetenschapper en bestuurder. Hij was een intelligente en briljante academicus, maar bovenal een charismatisch persoon die zeer velen heeft geïnspireerd.

Met dank aan Gertjan Fleuren, Philip Kluin en Jan Weening.

